

PROPAGANDA AND "THE NEW SOCIETY" IN THE ROMANIAN PRESS OF 1980-1989

Corina Hațegan, PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: The new multilaterally developed society was based on the scientific foundations; nothing was left to chance by the communists. Progress was not an aspiration or a probability but a certainty. Whether it was industry, agriculture, private life or other areas of society, progress represent by far the most important pillars of the new society. Even the dialogue or consultation with citizens was conducted in a scientific way where the president always gets the answers and questions he wanted to hear.

This article aims to show, first, how propaganda, using newspapers, highlighted the achievements and superiority of the communist regime led by Nicolae Ceausescu, and secondly, promoting the need to create, retain and develop a new society that is clean of bourgeois temptations. A new working class society, where everyone participated equally and therefore each will have equal benefits.

Key-words: *Nicolae Ceausescu, the new society, the communist man, propaganda, mass-media*

Presa occidentală dezbătea deseori situația țărilor comuniste, punând accentul, în special, pe problemele sociale, dar și pe societatea civilă. Aceasta susținea că în țările comuniste, precum România, nu există societate civilă, iar tot ceea ce se realizează este închinat așa numitului omul nou pentru care liderii comuniști aproape că au înălțat un cult.

Cu referire la România un articol din presa italiană spunea că Ceaușescu dorește să transforme țara după chipul și asemănarea lui. Ce fel de societate sau viață, se întreba autorul articolului, poate exista într-o țară unde de mai bine de două decenii familia Ceaușescu deține controlul absolut. Familia Ceaușescu își dedică toate evenimentele lăsând impresia că societatea, adică oamenii doresc acest lucru. În realitate, controlul asupra societății este atât de puternic încât emisiunile televizate sunt dedicate în mare parte familiei Ceaușescu, titlurile ziarelor vorbesc tot despre membrii familiei, librăriile sunt pline de cărți ale soților Ceaușescu, iar o parte din Muzeul de Istorie Națională vorbește, evident, despre Nicolae Ceaușescu ca despre eroul neamului.

Nicolae și Elena Ceaușescu doreau să fie divinizați încă din timpul vieții, scopul lor fiind acela de a crea o societate obedientă care să îi divinizeze și să muncească neobosit în folosul lor, continua articolul cu o notă de ironie. De asemenea, autorul ironizează și programul lui Ceaușescu de a standardiza societatea până în 1995 din dorința de a construi Omul Nou:

O standardizare a artelor, a peisajului urban, a producției, a gândirii. Un fel de colectivizare fondată pe adularea Conducătorului, pe cultul kolkhozului ca formă superioară de civilizație și repudierea dinamismului politic care revitalizează vechiul continent.¹

¹ Guido Rampoldi, *A Bucarest, l'anti-Europa*, în *La Stampa*, 15.08.1989, p.5

Pentru ca acest program să ia naștere evenimente devenite rutină precum vizitele de lucru erau considerate evenimente majore ale zilei, iar cercetările istorice nu făceau altceva decât să vorbeau despre cei trei stâlpi ai neamului românesc: Burebista, Decebal și, așa cum ne-am așteptat, Ceaușescu. Pe lângă toate acestea, lăsa autorul să se înțeleagă, societatea acesta nouă, aveau și un cod de exprimare și anume nimeni nu se plângea de lipsuri, iar când venea vorba de Conducător, acesta era cel mai luminos, umanist, genial etc., conducător din lume. Societatea nouă se hrănea nu cu mâncare ci cu tezele comuniste, cu literatură științifică și de propagandă și nici un autor străin care ar fi putut contraveni principiilor comuniste, nu exista în librării.

Autorul articolului se arată indignat și în ceea ce privește urbanizarea „Epocii de Aur”. În scopul de a crea societatea comunistă, Ceaușescu dorește să distrugă chiar și clădirile vechi din București pentru a șterge orice urmă a burgheziei. *Omul nou nu mai este carnivor dar nici nu moare de foame. Adevărata foame este cea de imagine.*²

Articolul citat mai sus sintetizează foarte bine realitatea socială a anilor 1980-1989. Regimul comunist dorea însă, să creeze o altă realitate, utopică, în care oamenii să se ghideze după reguli noi, chiar dacă unele dintre ele erau mai puțin umane. Omul nou, adică omul comunist avea nevoie și de o nouă societate. O societate bazată pe valori comuniste, pe ideologia comunistă și nu în ultimul rând, poate cel mai important aspect, bazată pe indicațiile șefului statului. Această societatea nu are să fie una oarecare, ci una făurită de proprii oameni și care se va deosebi de cea burgheză unde un grup restrâns de oameni conduc exclusiv în spre binele propriu.

Societatea acesta nouă avea să fie nu societatea conducătorilor, ci a oamenilor precum într-o familie în care fiecare membru are un rol bine definit, sau cel puțin asta lăsa propaganda să se înțeleagă. *Noi, ei, poporul, grupul* și alte cuvinte care te duc cu gândul la un colectiv, erau utilizate de propagandă pentru a crea imaginea societății comuniste fericite. Așa cum îi spune și numele comunismul a colectivizat, a pus la comun și nu a individualizat prin urmare societatea avea să fie clădită prin efortul tuturor comuniștilor, nu doar a unor indivizi.

Uneori, însă, comuniștii, oamenii simplii, muncitorii nu aveau cunoștințele necesare pentru a ridica țara pe cele mai înalte culmi ale socialismului. Aici intervine, liderul Nicolae Ceaușescu cu ale cărui indicații, nepuse la îndoială vreodată, românii reușesc să creeze societatea perfectă și utopică: fără corupție, războaie, lipsuri materiale și, mai ales, fără burghezi exploataatori. Nu în cele din urmă societatea trebuia să fie cât mai umană posibil și mai umanistă. Societatea trebuia zeificată, acesta fiind singurul simbol la care comuniștii puteau să se închine. Societatea gigant, așa cum era totul în comunism, trebuia întreținută de țărâtime și de muncitorime care zi și noapte mențineau pornite marile combinate, iar în timpul lor liber citeau tezele ceaușiste cu mare înflăcărare. Intelectualii, au și ei rolul lor, acela de a umple paginile ziarelor și cărților cu elogii la adresa strălucitului tovarăș.

Una dintre replicile preferate ale propagandei comuniste era nevoia participării democratice a tuturor cetățenilor la conducerea țării. Participarea era de bună voie, nesilită de

² Guido Rampoldi, *A Bucarest, l anti- Europa*, în *La Stampa*, 15.08.1989, p.5. Autorul se referă la faptul că propaganda (regimul comunist) controlează totul de la televiziune, presă, radio, astfel încât tot ceea ce puteau vedea sau auzi românii era doar ceea ce regimul le permitea, îngrădindu-le gândirea.

regim și trebuia să fie conștientă. Bineînțeles, existența unei societăți civile era o iluzie, iar participarea democratică era utopică. În raport cu capitalismul, susțineau comuniștii, regimul comunist este promotor al democrației sociale și are nevoie de oamenii săi pentru înfăptuirea economică, socială și cultural-politică a țării. Mai mult, propaganda anilor 1980-1989 propunea un dialog între autorități și oameni, astfel, utilizând presa, propaganda îi chema pe români la dialog. Dezbaterile sau dialogul erau chestiuni aproape inexistente, fictive dacă ținem cont de faptul că regimul totalitar s-a bazat pe executarea ordinelor, nu pe dialog. În realitate, totul era o ficțiune, o punere în scenă a unui nou tip de dialog comunist, inovativ, revoluționar, în spirit patriotic și profund democratic. Vizitele de lucru ale lui Nicolae Ceaușescu erau considerate de către propagandă un exemplu de dialog în regimul comunist.

[...] un dialog al tuturor oamenilor muncii, al tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, dialog care înseamnă, în fond participare largă a maselor populare, în cadrul sistemului democrației noastre muncitorești revoluționare, la conducerea societății, pornind de la ideea fundamentală a ideologiei partidului nostru, că socialismul și democrația sunt de nedespărțit.³

Nicio societate nu se poate crea fără existența unui schimb de păreri, sublinia presa vremii, citându-l astfel pe șeful statului care era convins că dialogul reprezintă o metodă prin care se fac cunoscute problemele fiecăruia și se găsesc rezolvări mai rapide. Pentru conducerea țării de către popor într-un sistem al democrației socialiste, oamenii erau sfătuiți să se reunească în forumuri ale democrației muncitorești-revoluționare. Astfel toți cetățenii indiferent de clasă – muncitori sau intelectuali – au șansa de a participa direct la conducerea țării. Se insistă, de asemenea, pe ideea conform căreia participarea la conducerea țării, fără să conteze prea mult forma prin care se participa, era o responsabilitate a unui bun comunist. Această responsabilitate, se atrăgea atenția, aduce beneficii oamenilor, iar spre deosebire de țările capitaliste este un drept existent și real nu doar teoretic.

Pentru ca toți oamenii să poată participa la făurirea societății aveau nevoie, însă, de o educație de masă dar și de una politică, propaganda ocupându-se îndeaproape de acest aspect.

Construim o societate nouă, socialistă, o societate liberă și dreaptă. O construim pentru oameni, împreună cu oamenii, fiecare om își are locul său sub soarele societății noastre. Acest loc se dobândește, cum este etic, numai prin abnegație, cu cinste, cu determinare, cu angajare patriotic. Pentru că odată cu această nouă societate pentru oameni suntem chemați să construim, să creăm omul nou al acestei societăți.⁴

Propaganda insista asupra ideii conform căreia în cadrul noii societăți, clasă muncitoare este și clasă conducătoare. Această axiomă a regimului ceaușist, așa cum reiese din textele de

³ I. Butnar, *Participare responsabilă, angajată, la conducerea societății*, în România Liberă, 12 ianuarie 1985, p.1

⁴ I. Butnar, *Participare responsabilă, angajată, la conducerea societății*, în România Liberă, 12 ianuarie 1985, p.2

propagandă, evident nu a putut fi pusă în practică până în Epoca Ceaușescu deoarece repartizarea forței de producție nu a fost echitabilă. Totodată modernizarea agriculturii și urbanizarea țării nu aveau planuri în perspectivă bine stabilite. Așadar, ca urmare a înfăptuirii acestor planuri, a îmbunătății standardului de viață, clasă muncitoare a devenit principala forță a României Socialiste. Chiar dacă standardele de viață nu era nici pe departe atât de înalte precum le contura propaganda prin diverse metode, clasă muncitoare era nevoită măcar să-și imagineze o lume așa cum o prezenta propaganda în următorul fragment:

Societatea noastră în care a fost lichidată pentru totdeauna exploatarea omului de către om precum și nedreptățile naționale, este alcătuită astăzi din clase și categorii prietene animate de aceleași interese și aspirații și care conlucrează strâns pentru cauza comună a construcției noii orânduiri, a edificării socialismului și comunismului în România.⁵

Presă pune în evidență, cu ostentație, că toate aceste avantaje de care se bucură societatea română se datorează geniului conducătorului care știe, față de alți lideri, că doar unitatea și coeziunea vor aduce forța. Acest fapt era amintit în presa ori de câte ori se ivea ocazia, lăsându-se impresia că deși poporul are frâiele propriului destin în mâini, acesta preferă să se adune în jurul Partidului și secretarului general. Prin dialogul cu Partidul, nu însemna că muncitorimea sau țărănimea își pierd din atribuțiuni, dimpotrivă alături de șeful statului vor crea societatea comunistă perfectă. Era mai degrabă o șaradă care avea menirea de a-i impresiona pe cei din afara țării, fiindcă în realitate societatea civilă nu ținea frâiele propriului destin în mâini, ci doar trage căruța.

Un alt subiect preferat de presă și abordat deseori era omogenizarea socială. Deși, practic clasa muncitorilor era diferită de cea a țărânimii sau intelectualității acestea trebuiau să uniformizeze orice discrepanță apărută. Ioan Stanomir⁶ spunea cu referire la omogenizarea socială că industrializarea și mecanizarea sunt cele mai importante modificări ale regimului comunist, astfel dispărea ruralul dar și diferența între muncă fizică și intelectuală. Țăranul nu este un simplu muncitor al pământului, ci un țăran emancipat care lucrează pământul conform științei comuniste. Schimbarea nu avea să vină peste noapte, modernizarea, urbanizarea sau industrializarea erau procese de lungă durată, în plus trebuia să se schimbe și mentalitatea oamenilor.

[...] o altă etapă a dezvoltării socialiste a României, cea a făuririi societății multilateral dezvoltate care trebuie să asigure dezvoltarea puternică a forțelor de producție în toate domeniile, a tuturor ramurilor de activitate, perioadă care apreciem că se va încheia în jurul anilor 2000.⁷

⁵ I. Butnar, *Societatea noastră socialistă, o societate omogenă, dinamică, înfloritoare*, 04 ianuarie 1985, p.1

⁶ Vezi Ioan Stanomir, *Un om între oameni*, în Paul Cernat, Ioan Manolescu, *Explorări în comunismul românesc*, volumul 1, Polirom, Iași, 2004

⁷ *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 14 decembrie 1987*, edit. Politică, București, 1987, p.14

Un exemplu ar fi modernizarea agriculturii, care trebuia să semene mai degrabă cu industria de la orașe decât cu agricultură de la sate. Satele la rândul lor trebuiau să treacă printr-un proces de urbanizare, deoarece exigențele noii societăți considerau că o societate civilizată este o societate urbanizată. Mărturie stau distrugerile din agricultură și relocarea țăranilor la orașe pentru a munci în industrie. Nu este omisă nici intelectualitatea, considerată clasa socială care a apărut o dată cu revoluția tehnico științifică. Clasa intelectualilor apare tot din clasa muncitorimii sau țăranimii dar ea este atașată de *idealurile luminoase ale poporului, la curent cu cele mai noi cuceriri ale științei, tehnicii și culturii universale, înarmată cu ideologia partidului nostru, se integrează strâns și armonios în marea familie a națiunii noastre socialiste [...]*.⁸

Societatea avea nevoie de valori pe care să își construiască fundamentele, dar societatea românească nu se mai baza pe valorile românești ci pe valorile socialiste românești. Ca semn distinctiv al valorilor socialiste sunt realizările clasei muncitoare care trăiește după reperatele socialiste atât din punct de vedere cultural, politic cât și economic. În ceea ce privește strict valorile românești aflăm din presă că poporul român și-a făurit singur destinul de-a lungul anilor, iar acolo unde nu a reușit singur, partidul comunist a venit în ajutor. Acesta a reunite toate faptele eroice ale poporului, eroii neamului, dorința de muncă și forța creatoare a românilor și împreună cu reperatele socialiste a dat un nou sens societății.

*Putem spune cu mâna pe inimă că valorile spiritualității socialiste românești contemporane, temeliile noului edificiu al patrimoniului nostru de valori [...] se află în în concepția și acțiunea profund novatoare [...] ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în modelarea revoluționară a spiritului său creator, constructiv.*⁹

Practic, propaganda reia ideea conform căreia partidul și în special conducătorul stau la baza formării noii societăți românești. Aflăm de asemenea că într-o oarecare măsură vinovate pentru diminuarea spiritualității românești sunt influențele străine, burgheze. Influențele străine nu permiteau, în primul rând, promovarea culturii românești, a științei și a literaturii ci dimpotrivă favoriza cultura de import, aflăm din literatura vremii. Aici vine în ajutor, comunismul care a dat sau mai degrabă a redat românilor originalitatea spiritualității. La inițiativele lui Nicolae Ceaușescu societatea românească nu doar a avut posibilitatea de a se lepăda de balastul burghez care afecta profund societatea ci a avut și are posibilitatea de a înaintea pe drumul dobândirii succesului. *Întreaga epocă istorică [...] se caracterizează prin restituirea și reevaluarea valorilor naționale, printr-un impuls fără precedent dat creației de valori originale în toate sferele sociale [...]*.¹⁰

Ca urmare a aplicării normelor Partidului Comunist și a conducătorului, societatea românească cunoaște acum alte trepte ale spiritualității socialiste, evidenția propaganda, și de asemenea societatea românească este în stadiul în care ea însăși influențează alte societăți prin

⁸ I. Butnar, *Societatea noastră socialistă, o societate omogenă, dinamică, înfloritoare*, 04 ianuarie 1985, p.2

⁹ Petru Pînzaru, *Valorile spiritualității socialiste românești*, în *România Liberă*, 13 aprilie 1987, p.1

¹⁰ Petru Pînzaru, *Valorile spiritualității socialiste românești*, în *România Liberă*, 13 aprilie 1987, p.5

spiritul creator. Prin urmare în România sunt stimulate toate forțele creatoare de la clasă muncitoare până la intelectualitate, fără a se ține cont de naționalitate.

Un alt pilon al societății socialiste era democrația populară în antiteză cu democrația burgheză coruptă și exploatare. Democrația socialistă se construiește cu oamenii pentru oameni în timp ce democrația burgheză se construiește cu oameni dar servește unui grup restrâns, astfel oamenii devin niște sclavi ai moșierilor. La un Congres al Sindicatelor, Nicolae Ceaușescu definește foarte clar diferența între cele două tipuri de democrații.

Deoarece în unele țări se vorbește mult despre democrație fără a se asigura însă posibilitatea participării claselor muncitoare și maselor populare la conducere [...]. Noi pornim permanent de la faptul că socialismul îl construim cu poporul și pentru popor și vom face totul pentru ca poporul – adevăratul făuritor al istoriei, a tot ceea ce se crează în societatea noastră – să-și poată edifice, în liniște și pace, viitorul comunist.¹¹

Oamenii aveau și un model pe însuși conducătorul patriei care își dedică viața comunismului încă din tinerețe, suportând chiar și pedepsele perioadei de ilegalitate ale comunismului. Cu alte cuvinte, aparatul propagandistic a creat exemplul perfect și cu ajutorul presei disemina perfecțiunea acestuia.

Partidul era văzut aproape ca o categorie socială sau mai mult ca un centru vital al societății, fără acesta societatea comunistă nu poate funcționa. De fapt, toată creația societății și coordonarea ei stă în mâinile partidului. *Mâinile partidului* teoretic, sunt toți cetățenii, deoarece toți erau într-un fel sau altul, membri de partid. Prin formarea Partidului Comunist Român oamenii au avut șansa să cunoască beneficiile societății socialiste și să se bucure de privilegiile pe care astăzi nu multe popoare le au, concluziona propaganda. Propaganda, trasă de asemenea, o legătură între partid și stat sau mai bine spus pune semnul egal între partid și stat. În plus, continua propaganda, partidul este cel care dă forța și vitalitate poporului: *tot ceea ce ne-a dat forța și hotărârea spre a face să triumfe pe acest pământ strămoșesc cauza socialismului și comunismului și a însemnat mersul înainte, independență, progres tot ceea ce ne-a dat putință să fim demni în fața lumii și în primul rând în fața noastră înșine, se leagă de gândul și activitatea partidului nostru comunist, este opera glorioase sale lupte revoluționare.¹²*

Se merge până în punctul în care propaganda promova ideea conform căreia partidul nu doar că stat la baza formării societății românești ci a fost prezent la înfăptuirea celor mai importante evenimente ale societății. Partidul a fost alături de societate atunci când clasă muncitoare s-a organizat din punct de vedere politic, atunci când românii au luptat pentru unitate și independență, în câteva cuvinte *a adunat toate marile sensuri și înțelesuri ale istoriei naționale, nepotolita sete de dreptate și libertate socială, aspirațiile acestui popor de a trăi demn [...].¹³* Discursul ideologic pune în evidență concepția conform căreia Partidul a făcut

¹¹ Cuvântare la Congresul Uniunii Generale A Sindicatelor din România, edit.Politică, București, 1986, p.14

¹² Silvia Netcu, *Partidul suflet în sufletul neamului*, în revista Femeia, mai 1988, nr.5

¹³ Silvia Netcu, *Partidul suflet în sufletul neamului*, în revista Femeia, mai 1988, nr.5

nu doar istorie ci a făcut istoria în sine. Deși forțele reacționare precum clasa conducătoare de dinaintea comuniștilor s-a opus dezrobirii românilor din burghezie, partidul comunist a reușit să conducă masele pe drumul drept al revoluției. Partidul a creat un destin nou poporului, iar conducătorul țării era omul chemat de către istorie să facă dreptate acolo unde înainte era numai corupție.

Nu în ultimul rând, partidul comunist este caracterizat ca fiind precum singura lumină din întunericul care se așază peste popoarele lumii. De aceea, poporul se ghidează după directivele partidului și împreună prin democrația directă comuniștii vor realiza noi cuceriri în agricultură, industrie sau știință. Așezarea partidului în centrul națiunii, adică în centrul vital, a însemnat și sovietizarea națiunii. Regimul construiește o societate în care oamenii au ca singure valori, valorile sovietice: progresul, revoluția, spiritul patriotic, știința etc. Totodată partidul a avut rolul de a-l face pe omul nou să se rupă de tot ceea ce însemna pentru comuniști vechi, burghez sau capitalist. Lupta împotriva a tot ceea ce era vechiului și a tot ceea ce încalcă normele morale și etice ale socialismului era precum o politică de stat prin care se promova spiritul revoluționar. Acest om nou conform regimului trebuie să adere cât mai repede la noile valori. Propaganda nu uită să menționeze că aceste valori sunt atât ideologice cât și politice, că doar aplicând politica partidului se obține valoarea supremă a societății. *Valorile spiritualității socialiste românești sunt valori active, valori ghid, militante. Coloana vertebrală, fermentul viu al întregii spiritualități românești, a valorilor sale, îl reprezintă indubitabil, spiritul revoluționar [...].*¹⁴

Propaganda din perioada anilor de conducere ai lui Nicolae Ceaușescu a perpetuat ideea că societatea se formează în jurul Partidului și a conducătorului care promovau ideologia comunistă, superioritatea omului nou ce ia naștere doar într-o lume unde exploatarea burgheză nu există. Așa cum am încercat să arăt în această lucrare, presa scrisă a fost unul dintre mijloacele prin care propaganda se erija într-un promotor cu bune intenții și fără interese ascunse, al valorilor ale unei societăți perfecte și în antiteză cu degradata și imorala societate capitalistă.

Această lucrare a fost posibilă datorită sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/140863, cu titlul „Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea decercetare multiregională (CCPE)”.

BIBLIOGRAFIE:

Cuvântare la Congresul Uniunii Generale A Sindicatelor din România, edit.Politică, București, 1986, p.14

Guido Rampoldi, *A Bucarest, l'anti- Europa*, în *La Stampa*, 15.08.1989, p.5

I. Butnar, *Societatea noastră socialistă, o societatea omogenă, dinamică, înfloritoare*, 04 ianuarie 1985, pp.1-2

¹⁴ Petru Pînzaru, *Valorile spiritualității socialiste românești*, în *România Liberă*, 13 aprilie 1987, p.5

I.Butnar, *Participare responsabilă, angajată, la conducerea societății*, în *România Liberă*, 12 ianuarie 1985, pp.1-2

Johnson-Cartee Karen S., Copeland Gary A., *Strategic political communication.Rethinking social influence, persuasion and propaganda*, U.S.A., Rowman & Littlefield publishers Inc., 2004

Paul Cernat, Ioan Manolescu, *Explorări în comunismul românesc*, volumul 1, Polirom, Iași, 2004

Petru Pînzaru, *Valorile spiritualității socialiste românești*, în *România Liberă*, 13 aprilie 1987, p.1, p.5

Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, 14 decembrie 1987, edit. Politică, București, 1987, p.14

Silvia Netcu, *Partidul suflet în sufletul neamului*, în revista *Femeia*, mai 1988, nr.5